

Eseu despre vocatia portretistica a lui George Calinescu - a cincea parte

Observatia psihologica a romancierului se tace simtita si in diferentierea starilor de spirit care definesc natura unica a personajului. Iata, spre exemplu, cum iritarea defineste portretul mai multor personaje:

"Gaittany nu-si permitea izbucniri brutale decat in cea mai stricta intimitate a casei, ca un fel de igiena a nervilor. In afara, nervozitatea se manifesta prin batai marunte cu degetele in masa prin racorirea cu un evantai improvizat si zambete silite in toate directiile.

Gaittany isi domina brusc iritatia si niciodata in public n-a fost vazut facand scandal, calcand catusi de putin decorul. La enervare, isi disimula complet reactia, o resorbea inainte ca ceilalti sa bage de seama, ramanand cu extraordinarul avantaj al celui ce-si pastreaza calmul.

Panait Sufletel - "cand se irita prefera sa plece singur pe jos, prada celei mai vii si comice agitatiei, izbind cu bastonul, gros ca o bata si rasucit, in trotuar".

Pomponescu - "simtindu-se invadat de o indispozitie psihica se manifesta prin miscarea buzei de sus inclusiv a perilor de mustata, "

Si entuziasmul difera de la un personaj la altul, iar rasul acestora, care e sesizabil in nuante foarte fine, are aceeasi menire de a ilustra portretul moral al personajului. Daca rasul lui Max Hangerlin "ha-ha-ha!", ca lovit de idiotenie, mojic, trivial, nu lezeaza mediul monden, ci tace chiar mai interesante aparitiile in salon ale tanarului cu umor pervers, rasul lui Gaittany "ha-ha-ha!", stilat, decent exprima perfect oportunismul personajelor.

Pentru intregirea portretului moral al personajului, G. Calinescu apeleaza si la temperamentul acestora Uneori, pentru a scoate in evidenta acest lucru, romancierul asociaza doua temperamente deosebite. Astfel, in rata unui temperament atat de stupefiant ca acela al printului Hangerlin, aduce temperamentul fricos, nelinistit al lui Panait Sufletel. Hangienus, la randul sau, temperamental, este un disimulat. Supararea se manifesta la el sub forma unei lamentarii patetice, lacrimand repede "ca o femeie batrana". Emotivitatea lui era insa de suprafata, deoarece asa cum noteaza autorul, "se bucura cand intalnea pe cineva in situatii dificile".

Portretul devine, in romanul lui G Calinescu descriptie a esentei morale insasi. Astfel, romancierul va lasa personajele sa se caracterizeze, sa se autocaracterizeze, sau le va acarakteriza el insusi. Vom intalni deci, de-a lungul romanului situatii in care uneori personajul isi va face autoportretul, alteori portretul este facut de un alt personaj, sau - cu alta ocazie - romancierul insusi sa ne dezvaluie portretul persoanei in cauza.